

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

*Плаксієнко В. Я., д.е.н., професор; Ліпський Р. В., ст. викладач
Полтавська державна аграрна академія*

Зміна економічної системи, що спричинила в Україні нові умови ведення господарської діяльності, вимагає переосмислення підходів до управління підприємством, зокрема, до ведення обліку та необхідності адаптації бухгалтерського обліку до сучасних умов господарювання.

Changing economic system that caused in Ukraine a new conditions for doing of economic activities requires rethinking of approaches to the of enterprise management, particularly the implementation of accounting and necessary adaptation of accounting to the modern economic conditions.

Постановка проблеми. Українські підприємства в сучасних умовах господарювання потребують чітко визначеної гнучкої системи заходів, спрямованих на забезпечення та вдосконалення управління господарською діяльністю. Економічні, фінансові та інші показники виробничо-фінансової діяльності, які застосовуються в обліково-аналітичній практиці, так як і методи їх оцінки та використання в системі управління підприємством, мають суттєві недоліки. В даних умовах найбільш важливим елементом управління господарською діяльністю виступає бухгалтерський облік, раціональна організація якого є передумовою ефективного управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми організації і методики бухгалтерського обліку постійно знаходяться в центрі уваги науковців і економістів усіх країн світу. Серед вітчизняних вчених вагомих внесок у розвиток бухгалтерського обліку в управлінні суб'єктом господарювання на різних історичних етапах зробили М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Ю. А. Верига, М. Ф. Огійчук, П. Т. Саблук, В. В. Сопко та інші. Серед зарубіжних учених – Й. Бетге, А. Беррі, М. Ф. Ван Бреда, Д. Мей, Г. Мюллер, В. Ф. Палій, Я. В. Соколов, Д. Форрестер. Однак, питанням ефективного використання бухгалтерського обліку, саме для прийняття управлінських рішень, не приділяється належної уваги.

Постановка завдання. Метою даної статті є висвітлення значення бухгалтерського обліку в управлінні суб'єктом господарювання для зростання його ефективності та дослідження елементів і ролі інформаційного забезпечення підприємства при прийнятті науково-обґрунтованих управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік як складова системи управління є впорядкованою системою збору, накопичення, реєстрації, класифікації, й узагальнення інформації у грошовому вимірнику про майно, капітал і зобов'язання підприємства та їх рух шляхом суцільного, безперервного й документального відображення всіх господарських операцій.

Бухгалтерський облік є складною системою – сукупністю елементів, пов'язаних між собою та об'єднаних в єдине ціле. Виступаючи ланкою зв'язку між господарською діяльністю та особами, які приймають рішення,

бухгалтерський облік: по-перше, вимірює господарську діяльність шляхом реєстрації даних про неї для подальшого використання; по-друге, обробляє дані та інтерпретує їх таким чином, щоб вони набули практичної корисності; по-третє, передає у вигляді звітів інформацію тим, хто використовує її для прийняття управлінських рішень. Таким чином, дані про господарську діяльність є входом до системи бухгалтерського обліку, а інформація для осіб, що приймають рішення, – виходом з неї [1].

Найбільш важливими для бухгалтерського управлінського обліку є операції управління витратами, доходами та результатами через вплив як на витрати, так і на доходи. Причому управління результатами здійснюється через використання фінансових індикаторів (інформація, яка отримана в системі бухгалтерського обліку). Однак орієнтація на оцінку лише результативності діяльності підприємства (співвідношення доходів і витрат) є недостатньою, оскільки не дає можливості оцінити вплив на вартість нематеріальних активів (знань та досвіду ключових співробітників; відносин із клієнтами і партнерами; використання передових технологій тощо, які в сучасних умовах є основним джерелом конкурентоспроможності підприємств).

Внаслідок накопичення невідповідностей, управлінський облік, який ґрунтується на бухгалтерському обліку, може у кінцевому підсумку показати фінансовий результат, далекий від реальності, у той час як власники та потенційні інвестори прагнуть отримувати інформацію про реальний стан справ на підприємстві з метою порівняння альтернативних варіантів капіталовкладень. Лише фінансові показники не дають повної та адекватної картини розвитку підприємства та висвітлюють стан підприємства, що склався на момент оцінки, коли реагувати вже пізно.

Управлінський облік і контроль здійснюються на основі даних бухгалтерського обліку (бухгалтерський баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів організації). Недоліками базування управлінського обліку на даних бухгалтерського обліку та винятково на фінансових показниках є такі:

1) бухгалтерський облік ведеться згідно із законодавчо встановленими вимогами, внаслідок чого не завжди відображає реальний стан справ підприємства (зокрема: вимоги щодо методів партійного обліку; методів нарахування амортизації; методів розподілу накладних витрат тощо);

2) дані про прибуток, отримані зі звіту про прибутки та збитки, не є адекватними вимірниками прибутку, оскільки прибуток у системі бухгалтерського обліку залежить від того, коли були визнані доходи чи витрати. Більшість компаній (як українських, так і іноземних) використовують цю особливість для маніпулювання обсягом прибутку у звітному періоді;

3) бухгалтерський баланс не пристосований для відображення нематеріальних (інтелектуальних) активів, які є основним джерелом конкурентоспроможності бізнесу;

4) фінансові показники характеризують підприємство з точки зору фінансового циклу, коли його діяльність розглядається у розрізі руху грошових коштів, а не створення вартості. При такому підході такі важливі напрямки, як взаємовідносини з клієнтами, маркетинг, удосконалення технологій, навчання та

розвиток персоналу, розробка нових продуктів і послуг, представлені як суто витратні, що суперечить їхній ролі в сучасних умовах.

Традиційна система управлінського обліку та контролю постачає нерелевантну інформацію для розподілу витрат і контролю інвестицій, оскільки зосереджує увагу менеджерів на обсязі та центрах виникнення витрат, не пояснюючи причин їх виникнення. До того ж традиційні системи та методи економічної діагностики та економічної оцінки ґрунтуються на визначенні економічних показників, які відображають ендогенні господарські процеси на підприємствах, не враховуючи вплив на них ринкових та інших зовнішніх чинників. Система фінансових показників, що зазвичай використовується підприємствами, не відображає можливу поведінку споживачів і конкурентів у майбутньому, а отже, не може попередити про можливі зміни в галузі та діловому середовищі, що в умовах підвищення ролі чинників невизначеності, транзитивності економіки та посилення глобальних впливів не відповідає сучасним умовам і можливостям діяльності українських підприємств.

Внаслідок цього неможливо своєчасно створити чітку комплексну картину економічного стану підприємства, його динаміки порівняно з конкурентами, іншими суб'єктами ринку, спроможності до ефективного господарювання, що зумовлює прийняття помилкових, неповноцінних рішень і призводить до суттєвих економічних втрат суб'єктів господарювання.

Сучасний бухгалтерський облік – це система безперервних, суцільних і взаємопов'язаних спостережень за створенням суспільного продукту і пов'язаними з ним процесами обміну, розподілу та перерозподілу, за наявністю і рухом майна конкретного господарства, його правових відносин з метою одержання інформації, її систематизації для управління діяльністю господарства будь-якого масштабу та рівня. Бухгалтерський облік став складовою управлінської системи світової економіки. Без нього неможливе управління як будь-якою ланкою економіки так і підприємством зокрема (рис. 1).

На кожному рівні прийняття будь-якого обґрунтованого управлінського рішення на підприємстві неможливе без детального обліку, економічного контролю та аналізу як фінансового складу підприємства в цілому, так і окремих його складових частин, у тому числі й капіталу, залученого до діяльності підприємства. Це покликано забезпечити необхідною інформацією управлінський персонал підприємства, який відповідає за планування, організацію, контроль та аналіз господарсько-фінансових операцій і приймає в межах своєї компетенції різноманітні адміністративні рішення.

Колишня національна та сучасна міжнародна концепції обліку мають, з одного боку, певну схожість (орієнтацію на користувача інформації), а з іншого – значні розбіжності, насамперед пряме використання даних бухгалтерського внутрішньогосподарського (управлінського) обліку безпосередньо для прийняття управлінських рішень менеджерами підприємства.

За окремими оцінками «облік як одна із функцій управління незалежно від форм власності й типу економічних відносин обслуговує управлінський процес, створюючи понад 80 % інформаційної бази управлінських рішень, що приймаються» [2].

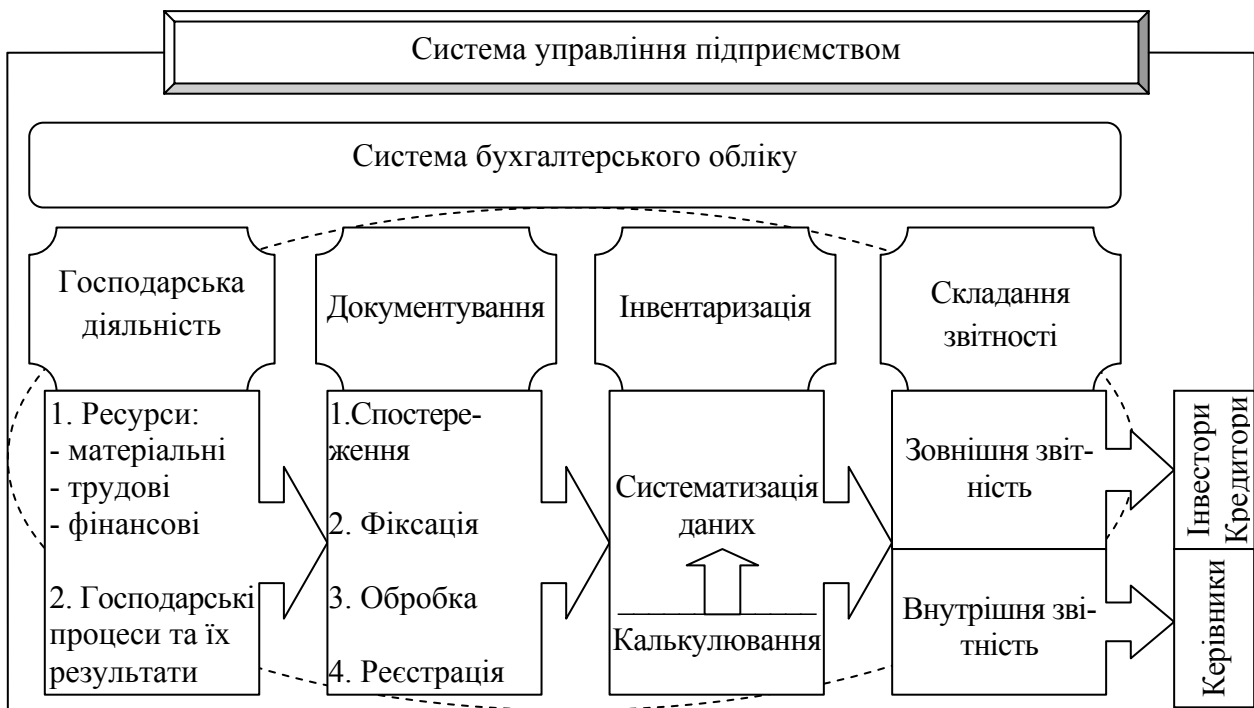

Рис. 1. Система бухгалтерського обліку в загальній системі управління

Вагомою є побудова внутрішньогосподарського (управлінського) обліку. Наприклад, документи Національної федерації бухгалтерів США трактують внутрішньогосподарський (управлінський) облік як процес пізнання, оцінки, накопичення, аналізу, підготовки, тлумачення і повідомлення фінансової інформації, що використовується управлінським апаратом для планування, визначення вартості та контролю в межах підприємства. Та цим складові даного процесу не вичерпуються, оскільки жодне підприємство не функціонує у вакуумі, а відтак, має готувати фінансові звіти для різних органів державного регулювання.

На відміну від фінансового обліку у внутрішньогосподарському (управлінському) обліку вдаються до додаткової документації, наприклад такої, як фінансові звіти, включаючи звіти про рух грошових коштів, та різних фінансових відомостей. Таким чином, даний обліковий метод використовується на практиці для здійснення підприємством функцій планування, контролю, аналізу та прийняття рішень.

Отже, внутрішньогосподарський облік за інформаційним змістом і колом вирішуваних завдань набагато ширший і різноманітніший, ніж фінансовий. Він повністю підпорядкований запитам управлінської структури підприємства. Його дієвість забезпечується орієнтацією на конкретні господарські завдання, вирішення яких ґрунтується на відповідній інформації про витрати і доходи.

Проте ці два види обліку мають і спільні риси. По-перше, вони ґрунтуються на даних єдиної інформаційної системи обліку; по-друге, спираються на концепцію відповідальності в управлінні господарськими об'єктами; по-третє, їхня інформація використовується для прийняття рішень, хоча й різної спрямованості.

Висновки. З викладеного можна констатувати, що бухгалтерський облік як одна з найважливіших складових у системі управління повинна бути зважено організованою та чітко регульованою діяльністю науковців та практиків з обліку, поєднувати в собі професійні знання, міжнародний досвід і компетенцію, оскільки від правильності дій бухгалтера залежать ефективне й законне функціонування підприємства. Отже, метою управління є підвищення ефективності господарських процесів. Бухгалтерські дані дозволяють виявляти проблеми управління, а баланс в цьому випадку є звітом, який оцінює ефективність управління. Усвідомлення цих підходів призведе до трансформації бухгалтерського обліку з пасивного нагляду в інструмент активного впливу на господарські процеси. Тому бухгалтер повинен не лише отримувати дані про факти господарського життя, а брати лише ті, які потрібні для вирішення конкретних завдань.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : [підручник] / [Ф. Ф. Бутинець та ін.] ; під заг. ред. [і з передм.] Ф. Ф. Бутиця. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2009. – 912 с.
2. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : [навч. посіб.] / В. В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с.

Рецензент – д.е.н., професор Махмудов Х.З.

УДК 63:338.48

**УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ В ІНТЕРЕСАХ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

Покотилова В.І., д.е.н., доцент

Херсонський економічно-правовий інститут

В статті розкриті базові методологічні положенням теорії людського капіталу. Проаналізовано думки видатних вчених та еволюцію виникнення теорії людського капіталу. Автор узагальнює існуючі підходи до визначення людського капіталу та надає власне трактування категорії «людський капітал». Згідно авторської позиції, формування людського капіталу в сучасних умовах не повинні відбуватися стихійно, таким процесом необхідно керувати. В результаті управління людським капіталом формуються основи розвитку інноваційного суспільства. В процесі управління людський капітал необхідно розглядати в аспекті кількісного і змістовного підходу.

The article revealed the basic methodological principles of human capital theory. Analyzed the views of prominent scientists and the evolution of the emergence of human capital theory. The author summarizes the current approaches to the definition of human capital and its own interpretation of the category of "human capital." According to the author's position, the formation of human capital in the current conditions should not occur spontaneously, this process must be controlled. As a result, human capital management formed the foundations of an innovative society. In the process of managing human capital should be considered in terms of quantitative and meaningful approach.

Постановка проблеми. В економічній науці поняття людського капіталу трактується по-різному. Ряд авторів визначає людський капітал як втілену в людині здатність генерувати дохід. Інші дослідники розглядають люд-